

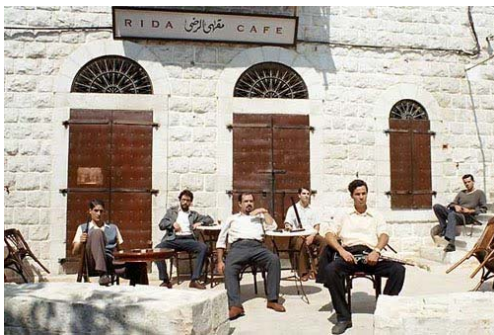
De signatuur van Suleiman

In 2019 kwam na 10 jaar een nieuwe film uit van de Palestijnse regisseur Elia Suleiman (Nazareth, 1960). De films¹ van Suleiman zijn geliefd bij fijnproevers. In de Nederlandse recensies is weinig aandacht voor de geheel eigen stijl en thematiek van deze regisseur en hoe deze signatuur verbonden is met de geschiedenis en het verhaal van Palestina. Dit artikel zoomt in op deze verbinding.

Veel wordt er niet gesproken in Suleimans films. Dat maakt de monoloog van een Franse filmproducent in zijn laatste film *This must be heaven* des te opvallender. Die producent beweert best Palestijnse films te willen steunen ook al brengen ze niets op, maar de films van Suleiman zijn voor hem niet Palestijns genoeg.

Hoe maak je films over een land, een volk, een geschiedenis die gekenmerkt worden door verlies en vernedering, teleurstelling en verval? Hoe verbeeld je de Palestijnse identiteit in de uitzonderlijke omstandigheden waarin Palestijnen over de hele wereld leven? Van de vertaling van deze vragen naar beelden heeft Suleiman zijn levenswerk gemaakt: zijn vier speelfilms hebben een volstrekt eigen signatuur.

Gezeten, gekeken en gezwegen

Wie van films houdt met een duidelijk plot en samenhangende verhaallijn, komt bij Suleiman niet aan zijn trekken en ook liefhebbers van actie en snelheid zullen zijn werk niet waarderen. Evenmin zijn van hem activisme, politiek of stevige uitspraken te verwachten. Deze regisseur vraagt veel van zijn kijkers: geduld, aandacht en gevoel voor subtiliteit. Zijn films zijn opgebouwd uit korte scènes die ogenschijnlijk willekeurig aan elkaar gekoppeld zijn en zijn personages zijn veelal anonieme figuranten. In

die aaneenschakeling van scènes zien we het alledaagse leven van gewone mensen, dagelijkse rituelen en kleine onaanzienlijke gebeurtenissen. In Suleimans film wordt veel gezeten, gekeken en gezwegen. Sommige scènes komen meermalen terug als refreinen in een eentonig lied. Zijn vader en zijn moeder in hun kleine flat in Nazareth vormen een rode draad door zijn werk.

Onbewogen blik

Suleiman is niet alleen de scenarist en regisseur, hij figureert ook in al zijn films. Zwijgend en altijd met dezelfde melancholieke ogen en onbewogen blik, observeert hij de wereld. In elke film zichtbaar wat ouder geworden, kijkt hij toe zonder een actieve rol te mee spelen of expliciet commentaar te geven. Maar de gebeurtenissen die hij bekijkt, zijn natuurlijk niet willekeurig – de scènes zijn weloverwogen geselecteerd. In een film zien we hem staan voor een muur vol keurig gerangschikte post-its, het raamwerk van een film.

Kroniek van dagelijks leven

De meest verhalende film in zijn oeuvre is *The Time That Remains* uit 2009. Suleiman blikt terug op zijn geschiedenis, te beginnen bij de capitulatie van Nazareth aan de Israëlische bezetters in 1948. Hij toont hoe zijn vader langzaam zijn strijdvaardigheid, hoop en gezondheid verliest. Suleiman is te zien als

kleine jongen die als lid van de 'Arabische minderheid' op een Israëlische school zit waar de kinderen een loflied zingen op de Israëlische onafhankelijkheid. Zijn moeder schrijft brieven naar de familie die is gevlucht naar Amman en wordt oud op haar balkon met uitzicht op de Annunziatiekerk. Een buurman is zo wanhopig dat hij zich meermaals in brand probeert te steken, want "dit is geen leven". Telkens weet Suleimans vader hem daarvan

te weerhouden. Door de herhaling in de gebeurtenissen wordt ook de zelfmoordpoging een ritueel. We zien hoe het ooit zo goed onderhouden Nazareth in verval raakt, hoe de bewoners zich terugtrekken in de dagelijkse sleur. Suleimans films schrijven de kroniek van hun levens.

Knullig en onbenullig

Ondanks de melancholie, valt er ook heel wat te lachen bij Suleiman. Zeker als politieagenten of militairen verschijnen, - en dat gebeurt standaard in het Palestijnse dagelijks leven - , slaan slapstick en absurdisme toe. Zo komt in *Chronicle of a Disappearance* een politiebusje met loeiende sirenes aanrijden in Oost-Jeruzalem. De deuren vliegen open, agenten rennen naar buiten, gaan op een rij tegen de muur staan pissen en vertrekken weer met loeiende sirenes. Bij deze actie verliezen ze een walkietalkie die in handen valt van een Palestijnse. Zij kan de politiewagens nu letterlijk alle hoeken van de stad laten zien. In *Divine Intervention* vraagt een toerist in Jeruzalem de weg aan een agent. Hij weet het niet en haalt de geblinddoekte arrestant achter uit zijn bus om de route uit te leggen. Mannen in uniformen zijn knullig en doen onbenullige dingen maar dat doen ze wel met veel vertoon, zo lijkt de boodschap.

Stilering en ballet

In Suleimans laatste film *This must be heaven* voeren Franse agenten op Segways een ballet uit op straat, ze denken iets op het spoor te zijn maar geven het al snel op en vertrekken weer in formatie. Veel vaker blijkt Suleimans liefde voor stilering en ballet. Personages staan vaak in kunstzinnige opstellingen of maken bewegingen alsof ze gaan dansen. Zo rennen er regelmatig groepen met slag- of steekwapens voorbij over straat, kennelijk in achtereenvolging maar ook in een bepaald patroon en ritme. Ook vallen er nogal eens klappen, die echter buiten beeld blijven – geweld is hoorbaar en hoeft niet getoond te worden. Een slim gebruik van de filmmuziek draagt bij aan de suggesties van dans en dreiging. Zo is schoonheid te ontdekken in alledaagse en zelfs in intimiderende situaties.

Verbeelding is vrij

Van de dagelijkse sleur naar de magie van het buitengewone is voor Suleiman maar een kleine stap. De meest spectaculaire magische ingrepen zijn te zien in *Divine Intervention*. Een deel van deze film is gesitueerd rond het checkpoint Al Ram tussen Jeruzalem en Ramallah. We zien de verveling en de wrede willekeur van de Israëlische soldaten. Dan stapt plots een knappe jonge vrouw uit een auto en loopt in de richting van het checkpoint. De soldaten zijn meteen in hoogste staat van paraatheid en sommeren haar te stoppen. Met soepele stappen loopt de vrouw echter aan hen voorbij, licht haar zonnebril op en kijkt hen spottend aan. De soldaten blijven verbijsterd achter en de metalen wachttorens komt met veel geraas naar beneden. De scene is duidelijk geïnspireerd door videoclips. Later zien we hoe militairen voor hun schietoefeningen bordkartonnen

Palestijnen gebruiken als schietschijf. Een van de schietschijven komt tot leven en ontpopt zich tot een ninja-achtige wervelwind die alle schoten afweert en zich beschermt met een schild in de vorm van Palestina. Hier heeft de regisseur goed gekeken naar actiefilms. In zijn laatste film loopt Suleiman door een park in New York waar een vrouw met engelenvleugels haar trui uittrekt. Op haar borsten is een Palestijnse vlag geschilderd. Zij wordt achtervolgd door een groep agenten die haar ontblote lijf willen bedekken maar als ze haar te pakken krijgen, hebben ze slechts de engelenvleugels in handen. Om de rechten en de waardigheid van Palestijnen te herstellen zijn bovennatuurlijke krachten nodig, lijkt Suleiman te zeggen. Maar tegelijk is onze verbeelding vrij om realiteiten om te draaien en op te rekken. Zo kan het gebeuren dat de regisseur met een polsstok over de afscheidingsmuur springt.

Jezus van Nazareth

De openingsscène van Suleimans laatste film is imposant en hilarisch. In de nauwe, steile straten van Nazareth is een processie zingend op weg naar de kerkpoort. De priester, gehuld in mijter en mantel van goudbrokaat, klopt aan de poort. Het wordt Pasen, de deur naar het leven (én naar de hemel) moet opengaan. Maar helaas: de deur blijft dicht en de priester moet via een zijingang naar binnen om de mannen die de deur hadden moeten openen ervan langs te geven. De scene lijkt erop te wijzen dat rituelen en liederen niet genoeg zijn om de deur naar de hemel te openen, daarvoor is ander ingrijpen en zelfs grof geweld nodig. In deze nieuwste film verlaat de regisseur Nazareth, de toeristenwinkel en het Meer van Galilea en vertrekt, eerst naar Parijs, later naar New York.

Hij blijft dezelfde onbewogen observator en ziet in het buitenland veel dingen die hem bekend voorkomen. Machtsvertoon met tanks en vliegtuigen, onbeholpen politieagenten, machtsspelletjes tussen mensen, armoede en dakloosheid en burgers die allemaal gewapend op straat lopen. Ook ver van Nazareth gaat de zoektocht naar thuis en identiteit verder. Als een taxichauffeur in de VS hem vraagt waar hij vandaan komt, spréékt Suleiman: "Ik ben Palestijn, ik kom uit Nazareth." Hierop barst de taxichauffeur in schaterlachen uit en roept: 'Karafat, Karafat'. Hij belt naar huis om te vertellen waar zijn passagier vandaan komt: "Uit Nazareth, je weet wel, van Jezus van Nazareth".

Nooit komt Suleiman met een afgerond verhaal of uitgewerkte conclusie. Hij laat het aan de kijkers over om verbindingen te leggen tussen de verschillende scenes of genoeg te nemen met toeval en willekeur die ook in het echte leven gebeurtenissen vaak aan elkaar rijgen. Wel getuigt zijn werk van zijn grote liefde voor zijn land, zijn ouders en zijn geboortestad Nazareth. De verbeelding van een eigentijdse Palestijnse identiteit is een zoektocht die Suleiman, en met hem vele andere kunstenaars, blijft bezighouden. Tussen zijn derde en vierde film zat tien jaar, hopelijk laat een nieuwe film iets minder lang op zich wachten.

Podium voor Palestina, Marianne Dagevos

*Belangstelling om samen een of meer van de films van Elia Suleiman te bekijken en te bespreken?
Neem dan contact op: marianne@podiumvoorpalestina.nl*

ⁱ *Chronicle of a Disappearance (1997)*

Divine Intervention. A Chronicle of Love and Pain (2005)

The time that remains (2009)

This must be heaven (2019)